Hiiu Teataja

Hiiumaa häälekandja. Ilmub teisipäewal ja reedel.

Tellimiste ja kuulutuste wastuwötmine Suuremõisas.
Tellimise hind postiga 2 korda nädalas kuu peale 40 s., 3 kuu peale 120 s., 6 kuu peale 220 s., 12 kuu peale 4 kr.
Tellimisi wötawad wastu kõik postkontorid.

Kuulutused 50 snt. alates. Kuulutuste küljel 5 senti mm, sisemistel külgedel ja esiküljel teksti osas 10 senti mm. Korduwatelt kuulutustelt ja kohaotsimise kuulutustelt hinnaalandus. Tarwitamata käsikirjad hoitakse ainult sellekohasel soowil alal. Puudulikult margistatud kirjad jääwad toimetuse poolt wälja lunastamata.

Toimetaja lõnetuunid igal äripäewal kella 4—5 p.l.
Toimetuse aadress: Suuremõisa, tel. 10 c.
Aadressi muutmine 25 senti.

Nr. 82 (278) **Teisipäewal, 27. oktoobril, 1936. a.** **3. aastakäik.**

A. Kreek — Eesti neljas

„Spordileht“ toob meie sportlaste paremusjärjestuse Soome punktidetabeli järele. Selle alusel tuleb esikohale Wiiding kuulis 16.06,5 — 1041 punktiga, teine Sule 1000 punktiga, Kuuse on kolmas 974 punktiga ja neljanda koha wötab omale läänlane A. Kreek, kelle Wiljandis tõugatud 15.21 annab 945 punkti. Teine läänlane J. Piliste jääb 20-daks Dunkeli järele.

Luigejaht algas

Hiiumaa randadesse on lõunasse lennul peatuma jäänud hulganisti luikesid ja luigejaht on kohapeal täies hoos. Huwitaw on märkida et tänawu ei peatu luiged mitte ainult rannas, waid liiguwad ka jõgesid pidi üles, mis hölbustab küttidel nende tabamist.

Laip maanteel

Esmaspäewa hommikul leiti Märjamaalt Päädewa asunduse kohalt maanteelt Haimre wallast, Orgita asundusest päritolewa Ernst Kreemanni laip. Kreemann oli 18 a. wana. Ta surma põhjustas kaelasoonte läbilõikamine. Kelle poolt ja millal pandi kuritöö toime, seda juurdleb praegu kriminaalpolitsei.

Valipää uurimata muinaskindlus

Kas hiidlaste sadam või rootslaste kindlus?

Mitu inimpõlve Valipääl kulda otsimas

Hiiumaal, Pühalepa wallas, Walipää külas seise lagendiku weerul asub küngaste rida, suunaga põhjast lõunasse, mida kohalik rahwas nimetab Walipää linnaks. Künkad, mis asuwad kohalike põllumeeste Madis Kreegi ja Gustaw Pilderi talude piiril, on wöetud muinsuskaitse alla, kuid seni lähemalt uurimata. Muistse Hiiumaa olude lähemaks tundmaõppimiseks tuleks Walipää „linn“ tingimata uurimise alla wõtta. Küngastiku pikkus on ligikaudu pool kilomeetrit ja laius kohati 100 meetrit. Weel praegugi wõib põhjapoolsetel küngastel märgata wanade raudja paekiwimüüride jäänuseid. Ehituste juures on tarwitatud lupja, mis just iidset wanadust ei luba oletada. Meri asub „linnast“ umbes weerand klm. kaugusel, kuid on ehituste olemasolu ajal „linna“ piiranud idast ja lõunast, sest praegu asub samas suunas lage soine tasandik, milles weel näha süwendatud sõidusteede jälgi. Wanade inimeste mälestuste järgi on seal nähtud laewade ema- ja kaarepuid ja tohutut ankrut, kuid nüüd on need mattunud peale kaswawasse rohtu ja mudasse. Nähtawasti on Walipää kunagi olnud üks Hiiumaa sadamaist.

Walipää on juba ammusest ajast olnud kullaotsijaile pinnaks silmas. Juba aastasada tagasi lasknud kohalik parun Ungern-Sternberg küngastele istutada jalakaid ja mände, et esimesi kaitsta kaewajate eest. Sellest hoolimata on kohalikke elanikke käinud asja uurimas ja leidnud isegi koobastikku wiiwa ukse, kuid töö katkestanud paruni teadasaamine asjast. Ilmasõja päewil tuhnisid Walipääl wene sõdurid oma pioneerilabidatega, kuid tulemusteta. Sellest ajast on säilinud nii mõnedki augud, mis kõik lõppewad raudkiwimüüri wastas.

Wabariigi ajal wöeti Walipää muinsuskaitse alla ja mingeid uurimisi pole sooritatud. Küngastele istutatud puud kaswawad kiduralt ja allikad, milliseid küngaste weerel leidub rohkesti, kipuwad umbe kasuma; üldiselt pole aga „linna“ wälimus inimeste mälestuse kestel muutunud.

Tähelepandawamaid esemeid linna ümbrusest ei ole leitud, wast ainult mitmesuguseid puutükke Gustaw Pilderi krundilt keldri ehitamise ajal, kuid needki heiderti tähelepandamatult kõrwale, kuigi G. Pilder kõneles, et need olnud mingi wana ehituse osad.

Walipää „linna“ tekkimise kohta kõneleb muinasjutt, et kunagi saatnud Rootsi kuningas oma tütre, kes neiuna olnud emaks saamas, ühe saatjaskonnada purjedeta laewas merele ja tormid uhtunud nad Walipää randa. Siia ehitanud rootslased omale kindluse, mille waremed praegugi näha. Kuigi muistend ei ole weel millegi tõenduseks, wõib ka seda arwata, et „linn“ kuulus tõesti rootslastele, kuna suur osa Hiiumaast oli wanasti rootslaste poolt asustatud, kes nüüd kohalike eestlastega on kokku sulanud.

Dr. Hörschelmann maeti

Laupäewal maeti rohkearwulise leinajaskonna juuresolekul Haapsalu populaarsemaid arste dr. med. M. Hörschelmann. Lahkunu kirstu saatis pikk rida pärgi kadunu omaksete, ametiwendade ja tuttawate poolt. Kalmistul kõnelesid ja panid pärgi linnapea dr. Alwer, linnanõunik Pakri, dr. Sander, Saksa keskkooli juhataja Treu j. t. Lahkunu wäärke kalm uppus täiesti rohelistesse pärgadesse ja lilledesse.

Haapsalu saab talwesanatooriumi

Punase Risti sanatooriumihoone ehitustööde juures tekkis ajutine seisak. Kuna warem oli sanatooriumihoones nähtud ette ainult osaline keskküte, mis pidi sooja andma ainult niipalju, et ruume saaks kasutada sügiseste ilmadega, siis on nüüd nähtud ette täielik keskküte, nii et maja saaks kasutada ka talwesanatooriumina. Tööseisak kestab seni, kuni walmib keskküte projekt.

75 aastat laulu

Reigi laulukoor pidas juubelit

Pühapäewal, 25. okt. s. a. pühitses Reigi laulukoor oma tegewuse 75. aastapäewa. Selle päewa tähistamiseks korraldati Reigi kirikus suurejoonelise sisuga kontsert-jumalateenistus. Jutlustas õpetaja Sauerbrei Tallinnast.

Reigi laulukoor on üks wanemaid Hiiu saarel. Tema asutaja oli noor ja energiline muusikamees, koguduse tolleaegne õpetaja praost G. F. Rinne.

Kaksteistkümmend aastat töötas ta wäsimatult kooriga lauluharjutusi isiklikult oma korteris juhatades.

Tema lahkumisel Reigist jäi laulukoor tegutsema köster-kooliõpetaja P. Reikmann'i juhtimisel. Lauluharjutusi peeti koolimajas laupäewa ja pühapäewa õhtuti. Terwe rea aastaid töötas koorijuhina P. Reikmann. Temale järgnes ta poeg, kooliõpetaja P. P. Reikmann, kes kogu oma energia rakendas laulukoori ja muusikakultuuri arendamisele. Tema lahkumisel 1898. a. asus koori etteotsa selle praegune juht, kooliõpetaja Woldemar Kwarnström.

Laulukoor on osa wõtnud I Läänemaa laulupeost, kõikidest Hiiumaa laulupäewadest; on korraldanud waimulikke ja ilmalikke kontserte, on esinennd aktustel ja rahwakoosolekutel.

J. Burmeister 50-aastane

Velise põllumehe tähtpäev

18. oktoobril s.a. pühitses Jaan Burmeister oma 50 a. sünnipäewa. Sel päewal käisid teda külastamas naabrid ja teised tuttawad, andes talle üle kinke. Burmeister sündis Welisel 1886. a. 5-aastasena lahkus Weliselt ja kaswas üles Wigalas, kus ta isa oli metsawahiks. Isa surma järele oli ise samal kohal ametis 16 aastat. Mõne aasta eest asudes Welisele elama, ostis Kose jõe ilusale kaldale „Jämeda“ talu. B. on eeskujulik põllumees ja on tublisti pidanud silmas kodukaunistamise eeskirju.

Iseloomult on aus, külalislahke ja alati abiwalmis. Samasugune on ka ta lugupeetud abikaasa pr. Burmeister. Lugupeetud abielupaar on üles kaswatanud 6 poega ja 1 tütre.

Põllumehed koos

Rahwarohke pidupäew Kõrgessaares

Pühapäewal peeti Kõrgessaare wallamajas Põhja-Hiiumaa põllumeeste päew. Päew algas kell 10 aktusega, millel kõnelesid wallawanem Jüri Koit, Olew Reintalu Tallinnast ja maatulundustegelased Klaasen ja Maasing. Laulis „Edu“ segakoor koolijuhataja Kindeli juhatusel. Aktuse ajal oli wallamaja saal inimestest tulwil. Õhtul kanti samas ette laulumäng „Waikne kena kohake“. Ka peol oli üle paarisada inimese.

Massu rahwa isetegewusest

Massus on tehtud hoolega töö kodukaunistamise ja muudel aladel. Kodukaunistamise hooajal telliti kohaliku põllumeeste seltsi kaudu 20-tuhat kuuse ja männa taime, missuguseid oli wõimalik osalt tasuta wõi õige wäikse tasu eest soowijaile wälja jagada; ilupuu taimi telliti ülikooli õppe- ja katsemetskonnast mõnekümne krooni eest. Korraldati majade wärwimise kursused, mille tagajärjel mitmedki majad olid wärwitud juba sügiseks, kuna suuremal arwul seda kawatsetakse järgmisel hooajal ette wõtta. Wõeti ette suurem omawallaline ekskursion parimatesse ja eeskujulikumatesse taludesse uute majade ehitamise, mesinduse, aiapidamise ja sooharimisega tutwumiseks, mis juures leiti kodu piirkonnas küllalt kohti, kus ühte ehk teist wõib juure õppida, ilma et tarwis oleks kaugeid ja kulukaid ringreise ette wõtta. Sügisel pandi toime allweelaewastiku sihtkapitali korjandus, kusjuures kawatsetud korjandus 100-protsendiliselt läks läbi.

Nüüd, talwe tulekul on samad tegelased asunud lawakunsti arendamisele. Juba 8. now. kawatsetakse ette kanda Massu kooli ruumes Mälgu „Ditsew meri“ ja 6. jaanuaril Sepa „Wanakurja wokk“.

Naised tahawad rahwauskogusse

Eesti naisliidu poolt tehti ettepanek, et walitaks ka naisi rahwuskogusse. Selle seisukohaga ühinesid kõik Tartu naisorganisatsioonid.

Noorte organiseerimisest Wormsis

Esialgul luuakse üks noorkotkaste rühm

Kaitseliidu Lääne malewa staabi esindaja ltn. Laurmaa osawõtul peeti reedel, 23. skp. Wormsis, eesti algkooli ruumes suurem nõupidamine, milleks olid kohale ilmunud kõik walla koolide juhatajad. Koosolekust wõttis osa ka praost H. Põhl ja malewa noorkotkaste instruktor. Arutati noorte organiseerimise küsimust kohapeal. Pikemate mõttewahetuste järele otsustati luua walda esialgul üks noorkotkaste rühm. Peawanema ülesanded wõttis lahkesti oma peale praost H. Põhl, kuna kaastööks noorte organiseerimise alal awaldasid oma nõusolekut kõik nõupidamisest osawõtnud õppejõud.

Welise naised pidasid koosolekut

Neil päewil pidas Welise wabatahtlik tul. seltsi naisosakond oma peakoosolekut. Koosolekut juhatas senine esinaine pr. L. Palm ja protokollis pr. A. Mihkelson.

Tähsamaks päewakorrapunktiks oli uue juhatuse walimine. Endiste loobumisel waliti ühel häälel uueks esinaiseks pr. E. Palk ja abiesinaiseks pr. M. Saimre; laekuriks prl. L. Ilmweier ja abilaekuriks pr. L. Palm; kirjatoimetajaks pr. A. Mihkelson ja abikirjatoimetajaks pr. M. Karell.

Ühtlasi arutati algawa tegewusaasta töökawa. Muuseas otsustati korraldada Welisel külmtoidu walmistamise kursused, tee- ja perekonnaõhtuid. Mardihane-õhtu ühes kaljaga lubati korraldada 31. okt. s.a. Welise koolimajas.

Politseikooli vastuvõtmise kord

Politseiwalitsuse korralduse kohaselt on politseikooli kõrgemasse klassi sisseastumise palwete esitamise tähtaega pikendatud 15. nowembrini s. a.

Soowiawaldanute hulgast kandidaatide wastuwõtt politseikooli nõukogu poolt toimub k.a. detsembrikuus.

Wastu wõetakse meeskodanikke, kes on 21 a. wanad, täiesti terwed, wähemalt 172 sm, pikad, kohtu poolt karistamata, omawad keskkooli haridust ja on kaitsewäe sundaja teeninud; eelistatakse neid, kes kaitsewäes omanud ohwitseri wõi allohwitseri aukraadi.

Nõukogult wastuwõetuks tunnistatud isikud määratakse politseiwalitsuse direktori korraldusel praktikale politseiameti kandidaadina, kus neil tuleb olla järgmise kõrgema klassi kokkutulekuni, mis toimub 1937 a. augusti wõi septembrikuus.

Kandidaatide praktikale määramisel arwestatakse nende soowe praktiseerimise koha waliku suhtes.

Politseiameti kandidaadid teenistustasu ei saa. Neile antakse riigi poolt tasuta riidewarustas, rakmed ja relwad. Kohtades, kus politseiametnikele sisse seatud ühiselu ruumid, wõimaldatakse kandidaadile tasuta kasutada ühiselu ruume.

Suri oma pulma 100-aastapäeval

Läinud nädalal suri Belgradis 122-aastane Stona Pesitsch. Kadunu suri täpsalt oma pulma 100-aastapäewal. Matusetalitusest wõttis osa 68 Pesitschi järeltulijat.

Reedest teisipäevani

Kodumaal

Rajatakse uus põlewkiwikaewandus. Wirumaal on praegu käsil uue põlewkiwikaewanduse rajamine Wanamõisa Oil Fields Ltd õliwäljadel. Uue kaewanduse piirkonda kuulub 10.000 ha maad.

Majandusminister aidaku. Riidekaupmehed pöörduvad majandusministri poole, et see aitaks lahendada nende ja A./S. „Tekla“ wahelist tüliküsimust.

Lisaeelarwe 10,8 milj. krooni. Majandusminister esitas riigiwanemale lisaeelarwe 10,8 milj. krooni suuruses. Lisaeelarwe kulude poolel on suurem summa nähtud ette sulfaat-tselluloositehaste püstitamiseks, siis kohtuhoone ehitamiseks, koolimaja ehitamiseks, terwishoiu kuludeks jne.

Eeltöö walimisteks käiwad. Seltskondliste komiteede eelukutsumisega on praegu üle maa käimas kandidaatide otsimine. Nagu kuuldub, ei ole paljudes komiteedes jõutud üksmeelsele otsusele.

Soodustusi raadiokuulajatele. Ringhäälingu juhatusel on kawas kaotada wõi alandada dedektoraparaatidega raadiokuulajate maks.

Välismaal

Walmistutakse kaitseks. Rumeenia, Jugoslaawia ja Tshehhoslowakkia wahel on saawutatud kokkulepe strateegiliste sildade ja raudtee ehitamiseks Doonaule.

Saksamaa tunnistab Itaalia keiserriiki. Hitler teatas, et Saksamaa on otsustanud tunnistada Itaalia keiserriiki Abessiinias.

Belgias karta kodusõda. Belgia sõjaminister tegi korralduse wäeosade walmisolekule. Kardetakse nn. „rexistide“ mässu.

Tellige Hiiu Teatajat

Insener E. Landesen jutustab

Kuidas saime raudruuna

Tallinna-Haapsalu raudtee saamisloost

Kui suurwürst tahtis miinisadamat!

Sedel keisri söögilaual

— Selleks kulus aastaid, et wiia läbi raudtee ehitamise mõte, jutustab insener Landesen. Juba ammu oli walminud raudtee Tallinnast Paldiskisse, kuid Haapsalu suwiwõõrad pidid ikka weel Keilast asuma troskadesse. Mitu korda oli Wene keiser Aleksander III püütud panna pähe raudtee ehitamise mõte, kuid

keiser oli sellele kindlasti wastu,

kuige ta ise sõitis — laewaga — pea igal suwel Haapsallu. Alles Nikolai II ajal muutus olukord ja kui siis kord soodsa majandusliku konjunktuuri ajal sajandite wahetusel seldi Haapsalu raudtee innustatumale püüdjale parun Ewald Ungern-Sternbergile, et nüüd on õige moment raudtee saamiseks, laskis see panna keisri söögilauale sedeli kirjaga: „Haapsalus ei ole ikka weel raudteed!"

Keiser luges, naeratas ja otsustas küsimuse jaatawalt.

Ootamatult tuli aga wastuseis tolleaegse rahaministri krahw Witte poolt, kes õieti arwestas raudtee ebatasuwust. Sealjuures oli raudtee tuliseks pooldajaks teedeminister Hjukow. Raudtee pooldajad said oma wõidu wiimaks sel teel, et ütlesid raudteel olewat strateegilise tähtsuse. Ja sõjaliseks otstarbeks oli Wene riik walmis ohwreid tooma, kuigi strateegilisest seisukohast uue tee kasutamiswäärtus wõrdus pea nullile. Haapsalu jaama ehitati sillutatud platworm suurtükkide laadimiseks ja merre muul, et oleks wõimalik terwe rongiga korraga manöwerdada.

Omaltpoolt tulid raudteeehitamisele wastu ka mõisnikud, kes andsid wõõrandatawa maa tasuta. Haapsalu linn pidi andma tasuta ka jaamahoone platsi kohale, kus praegu on linna tapamaja. Sellest plaanist sai kuulda Peterburgis elaw inf. Põhowitsh, kelle ja Witte abikaasad olid sugulased.

Tuhandeid kodanikke — suvitajaid ja teisi — on sõitnud mööda raudteed Tallinnast Haapsallu, küll aururongil, küll „Lääne Välgul" — mootorkiirrongil. Ent vähesed wist on küsinud, milliseid pingutusi on nõudnud selle raudtee ehitamine läbi soode ja rabade. Haapsalu-Tallinna, õigemini Haapsalu-Keila raudtee on üks meie nooremaid terasteid. Tema ehitajaks ja tööjuhiks oli insener Erich Landesen, kes praegu veel elus: ta saadab oma vanaduspäevi mööda ühel Haapsalu vaiksemal — Metsa — tänaval. Tema poole pöördus meie lehe esindaja, et kuulda, kuidas viidi läbi selle raskelt teostatava raudtee ehitustöö.

Ta ostis ära kõik jaama piirkonda kuuluwad maaalad

ja lootis nende pealt tublisti teenida. Pööraselt kõrge hinna tõttu loobuti aga ostust ja nii ehitatigi jaam ta praegusele kohale,

kus sellal weel oli soo,

mis nõudis erilisi raskusi ehitamisel. Liiategi tuli jaam ja raudtee ehitada nii, et ta oleks päewa jooksul wõimeline läbi laskma 11 paari ronge, nagu seda nõudsid tolleaegsed määrused strateegiliste raudteede kohta.

Raudtee püüti rajada nii, et ta peamiselt oleks läbistanud soid ja rabu, kuna seal tuli ehitamine tublisti odawam. Nii taheti ka Paliwere ja Risti jaamade wahel

minna otse üle Walgeristi soo

ja alustati selleks eeltöödegagi. Kuid ootamatult leiti, et sool on kahekordne põhi — sawikihi all oli weel uhtliiwa kiht. Et wiia raudteetammi üle soo, oleks tulnud reguleerida Paliwere jõe jooks, milline aga teatawasti osasiselt, enne suubumist merre, woolab maa alla ja on täiesti kadunud Linnamäe — Põdsaspea maantee kohal. See kõik oleks niiwõrd suuri kulusid nõudnud, et ins. Landesen koostas teise wariandi, mis wiis ümber soo, ja alustas ehitamist selle järele.

Tuli riigikontroll ja oli wäga huwitatud, mis imelik siht see pöördub Paliwerest kõrwale. Ja andis ennem seletada, kui suured härrad loobusid nurimisest.

Daanlasest inseneri „sõjakavalus"

Kuna uus raudtee läbistas rannaäärsed madalikualad, oli karta, et ta tamm takistab pinnawete ärawoolamist. Oli waja projekteerida sillad kohtadele, kuhu edaspidi tulekšid magistraalkraawid. Tol ajal töötas Tallinnas kultuurtehnilise büroo juhatajana daanlane Johanson. Temale usaldati loodimistöö. Kui aga saabusid plaanid, siis selgus, et

kraawide kohad sildade all olid kõik arwestatud ülemäära sügawatena.

Insener Landesen pöördus Johansoni poole ja küsis selgitust. Ja wastus tuli, nagu seda wõis oodata ainult wene ajal. Oma kogemustest teadis Johanson, et wene walitsus wähendab kõike küsitut poole wõrra ja sellega arwestades oli projekteerinud ka sillad kaks korda suuremaks, lootes, et nii jääb lõpuks õige mõõt. Ei aitanud siis ins. Landeesenil muud, kui tuli kogu loodimistöö uuesti teha!

Esialgu oli kawatsus wiia raudtee jaamast linna supelasutase tagant läbi Uude sadamasse. Enne tööde alustamist saabus Haapsallu ehituskomisjon suurwürst Aleksander Mihailowitschiga eesotsas, kes muuseas küsis ins. Landesenilt, kumbat kohta ta peaks paremaks miinisadama jaoks, kas Uut sadamat või Rohuküla. Kuna miinisadama asutamine Haapsalu tähendanuks selle kui suwituslinna surma, pooldas Landesen Rohuküla sadamat, kus hiljem asutigi miinisadama ehitamisele, milline töö aga jäi pooleli sõja tulekul. Juba warakult walmisplaanitsetud miinisadama tõttu jäi aga ka Haapsalu sadam raudteeta.

Raudtee ehitamistöö algasid 1902. aastal ja kestsid wahetpidamata kuni 1905. a. Töö streigid raudteetööliste seas eriti ei lewinud, sest

töötasu oli hea.

Üldse läks Keila-Haapsalu raudtee ehitus maksma 3,5 miljonit rubla, selle eest oli saadud aga peale raudtee ka wägew Haapsalu jaam, milline Tallinna Balti jaama järele on pikkuselt teine jaamahoone Eestis ja sisaldas peale jaamaruumide weel erakorteri keisrile, kus ta peatus suwel siia puhkusele sõites.

Nõuanne emadele!

Väga sageli katsuvad lapsed hoiduda kõrvale hammaste puhastamisest, ja nii mõnigi kord on selle põhjuseks tarvitatava hambapasta maitse. Katsetage kord Nivea hambapastaga, milline omab aromaatse maitse ja meeldib kindlasti ka teie lastele. Nivea hambapasta on valmistatud parimaist tooraineist ja on hammastele täiesti kahjuta. Olles tarvitanud kord Nivea hambapastat, eelistate teda kindlasti kõigile teistele pastadele.

Werner Mehks / Tallinn / Vene 19

NIVEA-HAMBAPASTA × Hinnad 50 st. ja 75 st.

Algas ballide hooaeg

Laulumehed pidutsesid

Meie ballireporteri momenthaardeid hooaja avaballilt

Sedasi: nüüd siis läks lahti! Laupäewa õhtul toimus linna supelasutuse ruumes tänawuse ballihooaja start: laulumehed tegid lõpu Haapsalu „waikiwale olekule" ja awasid taas tee lõbusemiseks. Kuigi awaball publiku rohkuselt wõinuks olla tihedam, kujunes ta siiski meeldiwalt lõbusaks — supelasutuse mugawalt dekoreeritud ruumes maitsti ballimõnusid seetõttu ka „widewikust warawalgeni". Orkestri melodioilistel ja sekka ajuti mürtjuwatelgi helidel anduśid külalised parketiwõludele, tooni ehwrid Bachhuse altariie, kuulati meeskoori distsiplineeritud ettekandeid, otsiti „kolme õnneseent" jaapani loteriil ja nii juhtuski, et „mehed hakkasid minema" wast siis, kui kodutee! enam ei tarwitsenud otsida abi taskulambilt . . .

Et tegemist oli hooaja awamisega, ei puudunud tohult ka linnapea dr. Alwer, kelle tähelepanelikkus külaliste wastu seegi kord leidis kinnituse: amõsautse seltskonnamimesena liitus linnapea kõikjal ja osutus daamide meeleheaks partetilgi esawaks partneriks. Üheskõnnas linna esimese kodanikuga losheeris kaitseringkonna ülem kol. Tuisk koos abikaasaga. Kolonelil markantset kuju nähti siinseal ja kui orkester serweeris wanu mõnusaid walsse, oli ta alati „jubust kasutawas."

Glamhõbeda tõstmise eest ballirahwa tujutermomeetris hoolitses tuntud wilunusega hr. Silde, kes selleks õhtuks oli lakanud olemast kõlbeline koolmeister, monsieur Topaze Pagnoli „Elu aabitsast" ja ajas päris jumalawallatut juttu weini- ja pitsiwagust ning muudest nendest-sinatsetest ilmaasjadest. Balli tujumeistri ja „ülemjuhataja" „staabis" juhtis rünna ut kuningas Alloheli häwitemiseks energilisest hr. Wõsu, kellele jõudumööda sekundeerisid balli apartsemaid naisfiguure — prouad Riipult ja Wõsu. Samal wõistlusrindel oli positsiooni wõtnud sisse ka hr. Nõmmow, kelle sharmika kaaslanna walgesse siidi mähkunud olemust imeteldi seda erilisemalt, et waatamata asjast huwitatud kawaleride wastawatele katsetele, ei õnnestunud tõõnida preili nimekaardini, kuigi daam arwati olewat Tallinna päritoluga.

Lõbusamailmelise nurgakese ballituumis moodustas laudkond, kus aset olid wõtnud preilid Särm ja Kaasik oma partnerite — härrade Särmi ja Karikuga. Wõimane nendest osutus ka balli õnneseen number üheks: ta wõitis loteriil kohwiserwiisi! Samasse laudkonda räudas hiljem Ameerika otsjonil ka shampanjapudel.

Tantsupõrandal pretendeeris edukalt noobliina kawaleri tiitlile hr. Kaldma, kes osutus daamidete wäledajalgsemaks tantsukaaslaseks. Et ameerika naistirjanik, kes wäitis, et „härrad eelistawad blonde", pole eksinud, seda tundis balli ainuke plaatina-blondiin prl. Männik (imetlus meilikl!), kelle tantsu-angashementide pärast omawahel konkureerisid härrad Johanson, Ritwal ja Kaasik. Prl. Ambermann — milline stiilne soeng! — hindas kerge balliflirdi wõistlusrindel stabiilsust hr. Soomi näol.

Noorrahwa pidutsemist jälgis stoilise rahuga hr. Kals, kes hiljem oma kaaslastele wõis serweerida Fortunalt kingitud ja balli tujumeistrilt paljutõetud „eksootilist puuwiljat" kuna maestro Kreegi (wana hea stiili suitsumees, kes lakkamatult tõmbab piipu!) imposantset kuju nähti ropkem weinibaari intimselt hubases atmosfääris. Haapsalu „kuldse noorusse" kestsemaid kujusid hr. Kokla oli siiwenenud daamidega pikantsesse distsussioonil, justkui hr. Alwesti, kes balli murdlaineles omale idamaiseli saladuslikus prl. Kommelis leidis määrilise westrus- ja tantsupartneri.

Hr. Waigur, elu realiteetidega harjunuts, jäi ballilgi asjalikuks, observeerimata daamde-galleriid, samuti kui proosaliste mõtega seotud oli laulumeeste president hr. Lindwers, kelle kontosse on kirjutada superlatiiwe balli korraldamise suhtes. Peoperemehena tal waewalt jatkus aega suletdumiseks ballidõudesse, milleks eeskuju tahtsid pakkuda härrad Null, Karing, Palis, Nuus, Weidenbaum, Kiil, Luther, Jaani ja rida teisi laulumehi.

Ameerikalikkude allüüridega pr. Nuka koos oma temperamentse partneriga nautis ballimõnusid teatud sordiini all; hr. Ilmus osutus rüütellikuks paashiks melankoolsele prl. Koplile (kompliment tualetile!), kuna hr. Grenemann end ballil ohtlikest karidest laskis mööda juhtida oma abikaasal. Külma tasakaaluga kuulas tantsumeloodiaid hr. Koppel. Üle kõige lehwis aga konst. Tammiste rahulolew naeratus: kord oli ballil eeskujulik.

Jääme ootama järgmist balli . . .

TelligeHiiu Teatajat

Teater

„Elu aabits"

teatrihooaja avatükina

Pühapäewal algas Haapsalu teatrihooaeg. Awatükina läks kohaliku asjaarmastajate näitetrupi ettekandel üle lawa M. Pagnoli komöödia „Elu aabits", kusjuures etendus toimus gümnaasiumi lastewanemate komiteelt korraldatud peo raames.

*

Nagu kõik Pagnoli näidendid, nii ka „Elu aabits" seab näitlejaile mänguliselt erilisemaid nõudmisi. Sellisena ta on määratud õieti elukutselisele teatrile, mille tõttu tema repertuaariwõtt asjaarmastajate teatris pretendeerib ülimale julgusele. Tüki lawastaja K. Karus, kes ise mängis üht peaosa, oli astunud selle sammu ja — suurema krahhita! Etendus rullus wõrdlemisi ladusalt ja tüki wastuwõtt täiemajaliselt waatajaskonnalt osutus soojaks. Peaosad olid pr. E. Tamwergi ning härrade W. Silde ja K. Karuse kätes, kes tõlgitsesid oma rolle püüdlikkuse ja rahuldawate tulemustega.

Jäi tundmus, et trupis tehakse innukat tööd, mille jatkamisel Haapsalu teatrihuwiline seltskond hooaja jooksul wõib saada nii mõnegi kauni õhtu.

Külapoisist maailmameistriks

4. **Kristjan Palusalu**

Olümpia suurwõistlustelt kodumaale jõudnult ja sõpradega turniiri üle mõtteid vahetades, on minult sagedasti päritud, keda pean oma kardetavamateks vastasteks. Olen sellistele küsimustele ikka vastanud, et kõiki raskekaallasi maailmas! Selle peale on pahaselt tähendatud, et „mis jutt see on?" . . .

Tõepoolest: paljudele võib minu vastus tõesti tundud kurioossena, et ise maailmameister ja peab kõiki omale kardetavaks! Kuid kes asjale läheneb teatud asjatundlikkuse ja süvenemisega, sellele ei tohiks minu vastuse mõistmine tekitada raskusi. Sest sagedasti on nii, et parema mehe võidad üsna hõlpsasti, kuid märksa viletsama vastasega võid teinekord rassida, nii et pea aurab. Nagu märkisin juba oma kirjutuse alul, tõendas seda ka minu esinemine Berliinis. Oma suurima vastase — nii arvati vähemalt üldiselt — Hornfischeri võitsin üsna kerge vaevaga. See tähendab, et ma pärast võistlust ei tunnud, et matsh mind eriti oleks väsitanud või et võistlus olnuks eriti raske. Samas aga palju nõrgema mehega — türklase Žobaniga — oli palju rohkem „tegemist". Siit ka järeldus: kõik on ühesuguselt kardetavad!

Autogrammiküttidest ja muust

Olümpiaküla oli justkui kindlus. Sinna ei pääsenud sisse ühegi võõra jalg. Atleedid võisid seal rahulikult valmistuda võistlusteks või jälle puhata võistlusväsimusest. Korraldajad olid hoolitsenud ka küla elanike meelelahutuse eest. Igal õhtul korraldati vastavas, selleks otstarbeks eriti ehitatud teatris etendusi. Seal esinesid selle aja jooksul, mis mina olümpiakülas viibisin, õige mitmed kuulsad näitlejad, teiste seas ka poola filmitäht Jan Kiepura. Oli teine mõnus mees. Pärast etendust tegi ringkäigu külas ja vestles maailma kuulsamate atleetidega. Eriti südamlikuks kujunes filmitähe kohtamine Jesse Owensiga. Kõneldakse — mina ise seda ei näinud, — et valge filmivõlur olevat end koos musta spordifenomeeniga olümpiakülas lasknud koos pildistadagi.

Muide: kolme kuldmedali võitja Jesse Owens oli, nagu teda nimetati üldisemalt, „must gentleman" või nagu ütleksin mina, „üks ladna mees". Tal jatkus alati aega sõbralikuks vestlemiseks või vähemalt kamraadlikuks käepigistuseks. Kõneldakse, et kuigi Owens on haruldase innuga sportlane, ta kuulsust ja au eriti ei ihkavat. Nii olevat ta „Manhattani" pardalt New-Yorgis maale astudes jaganud teda vastuvõtma tulnud rahvahulkadele välja kõik oma kolm kuldmedalit! Esimese nendest annud ta mälestuseks New-Yorgi linnapeale, kuna ülejäänud kaks läinud üldisele jagamisele: iga vastuvõtja, kes olnud hakkajam, saanud sel kombel tükikese Owensi olümpiakullast . . .

Tulles tagasi olümpiaküla kabaree juure, pean ütlema, et minule see tingel-tangel meeldis. Olin seetõttu pea igal õhtul kabarees, kuigi teised mind narrisid, et „Kristjan tahab vist ka ise filmitäheks, ega's ta muidu igal õhtul seal kabarees ei istuks"! Teiseks truuks kabareekülastajaks meie olümpiameestest oli kõrgushüppaja Aksel Kuuse, kes seal muuseas sai suureks fröindiks oma ameerika neegrist rivaaliga — Johnsoniga, olümpia kõrgushüppe võitjaga. Tulime tihti koos kabareest ära ja jalutasime kolmekesi mööda hilisõhtust olümpiaküla. Neeger oli mõnus kamraad, kuigi ta saksakeeles mõistis vaid paari-kolme sõna.

Nüüd pean tulema pealkirjas märgitu juure ja kõnelema autogrammiküttidest. Neid liikus Berliinis kõikjal ja sa ei võinud kusagil olla kindel, et keegi sulle jälle paberi ja pliiatsi nina alla ei pista, et „bitte schreiben Sie!" Eriliseks tormijooksuks minule läks pärast teise medali võitmist. Kohe pärast finaalmatshi piiras mind autogrammitahtjate tihe riag. Kuna mul käed pärast võistlust olid „surnud" ja ma neid üldse ei tunnud, loobusin kirjutamisest. See olnuks ka puht füüsiliselt võimatu. Rüetanud ja garderoobist väljudes, puges läbi lehemeeste tiheda rõnga minu juure üks noor tütarlaps, käes paber ja pliiats . . .

— Min heer . . . , algas ta mulle tundmatus keeles. Südi tütarlapse ettevõtlikkus liigutas mind niivõrd, et võtsin pliiatsi ja — kirjutasin. Hiljem selgus, et too näitsik olnud üks hollandlanna. Vast hiljuti sain temalt Hollandist tänukirja . . .

Kuidas saada tugevaks?

— Minge elama Läänemaa randa! Nii olen ma naljatades vastanud kõikidele pärijatele.

Enne kui vastata sellele küsimusele asjalikumalt, puudutaksin pisut oma eluviise. Olen karsklane: ei suitseta ega jooviina.

*

Järgmises numbris: Kuidas harjutab K. Palusalu. — Maailmameister jagab noortele õpetusi. — Maadlusspordi arendamisest maal.

„Maailma Kristjan“ tuleb

„Läänela“ spordiball ühes Läänemaalt võrsunud olümpiaatleetide austamisega 21. novembril.

„Läänela“ sai eile Kristjan Palusalult järgmise kirja: „Olen wäga tänulik Teie kutse eest. Olen nõus tulema Teie poolt korraldatawale peole 21. nowembril s.a. Kuigi wahepeal sõidan wõistlema Rootsi, jõuan selleks ajaks juba tagasi.“

Nagu juba ühes eelmises numbris teatasime, korraldab „Läänela“ ühes balliga kõikide Läänemaalt wõrsunud olümpiaatleetide austamise. Selleks puhuks kutsutakse Haapsallu K. Palusalu kõrwal ka wennad Roolaiud ja jõulisõitja Tammik.

Ball peetakse 21. nowembril linna supelasutuse ruumes.

Rahwaülikoolis

algab homme õppetöö

Möödunud neljapäewal pidas Läänemaa Rahwaülikoolide Selts oma peakoosoleku, kus kinnitati aruandeid ja wõeti wastu tegewuskawa. Juhatus waliti tagasi endises koosseisus, peale pr. Kajatu, kes Haapsalust lahkunud. Tema asemele waliti gümnaasiumi inglisekeele õpetaja prl. E. Särm. Seega kujunes juhatus järgmiseks: esimees E. Leopas, I abi dr. M. Pung, II abi W. Alttoa, laekahoidja A. Toomet, sekretär E. Särm, sekretäri abi H. Sirk, warahoidja E. Kreek. Rewisjonikomisjoni K. Tammeweski M. Riimaste ja G. Möll.

Haapsalu rahwaülikool dr. M. Punga juhatusel alustab õppetööd homme, kesknädalal 28. sept. kell 7 õhtul I algkooli ruumes. Õppekawas on keeltekursused inglise, prantsuse, rootsi ja eesti keeles, raamatupidamise kursus ja loengud muusikateooria alal. Juhatus palub osawõtjaid koguneda registreerimiseks ja läbirääkimisteks nimetatud päewal kooli ruumidesse. Registreerida wõib ka dr. Punga korteris, Turu-4, kella 10—1 ja 4—6.

Kui kõrge tuleb isikumaks?

Linnawolikogu koosolek neljapäewal

Järjekordne linnawolikogu koosolek peetakse usupuhastuspüha tõttu seekord neljapäewal, 29. okt. Tähtsamate punktidena on koosoleku päewakorras korduwalt raskusi tekitanud maaalade tükeldamise sundmääruse muutmise, uue surnuaja asutamise ja sellega seosesolewa ehitusplaani muutmise ja Posti ning Karja tänawa kohta ehitussundmääruse muutmise küsimused. Lõhtlasi tulewad koosolekul kinnitamisele ka maksumäärad järgmise eelarweaasta kohta.

Viimasel minutil

Wõihind langes

Eksportwõi hinnaks noteeriti 132 senti kilogramm. Seega tõuseb riiklik juuremaks 38 sendile.

Saksale antagu asumaid

Itaalia ja saksa wahel on kuuldawasti sõlmitud kokkulepe, mille järele Itaalia toetab Saksamaa asumaade nõudmist.

Sanitaarwarustust asutakse täiendama

Naiskodukaitse ringkondade esinaised Haapsalus

Lõunpäewal peeti Haapsalus Naiskodukaitse Läänemaa ringkondade esinaiste koosolek. 37 tegutsewast ringkonnast oli tulnud 30 osawõtjat. Koosolekul oli tähtsama küsimusena päewakorras kaasaaitamine üleriiklikule sanitaarwarustuse täiendamise korjandusele. Otsustati annetusi wastu wõtta ka natuuras, näit. linu ja takku ja need wabrikus lasta kangaks kududa. Pikemalt peatuti ka talwise töökawa juures. Muu hulgas on Haapsalus oodata esimest teeõhtut 21. nowembril.

Nagu kõnelewad ringkondade esinaised, on töö igalpool hoogne ja järjest saabub uusi soowiawaldusi Naiskodukaitse liikmeks astumiseks.

300 inimest — 30 lippu

Õnnestunud isamaaline päew Kirblas

Pühapäewal peeti Kloostri mõisas Kirbla isamaalist päewa, millest wõttis osa üle 300 inimese. Päewa awas Priidik Wellmann. Waimuliku talituse toimetas ja õnnistas ligi 30 kokkutoodud rahwuslippu Kirbla koguduse õpetaja Rebane. Päewa puhul korraldatud aktusel esinesid kõnedega Lääne maawalitsuse esimees A. Kastepalu ja Isamaaliidu sekretär E. Sõemus. Aktusele järgnes „Wedelworsti“ ettekanne.

Haapsalust Viiburi konservatooriumisse

Lääne maleva end. orkestrijuht kutsuti Viiburi konservatooriumi õppejõuks

Kaitseliidu Lääne malewa endine orkestrijuht J. Austalu, kes juba Haapsalus oli tuntud energilise muusikamehena, on asunud elama Soome. Nimelt kutsuti Austalu Wiiburi konserwatooriumi metsasarwe klassi õppejõuks, millisele kohale ta jääwat pikemaks ajaks.

Töostuskool 10-aastane

Juubeliaastal tung kooli erakordselt suur. — Homme koolis pidulik aastapäewa-aktus

Homme, kesknädalal, 28. okt. s. a. pühitseb Läänemaa töostuskool oma 10. aastapäewa. Sel puhul korraldatakse koolis pidulik juubeliaktus, algusega kell 10 hommikul.

Läänemaa töostuskool awati oktoobris 1926.a. Juba sel ajal oli selge, et üldhariduslik keskkool ei suuda noori inimesi tegelikule elule niiwõrd ettewalmistada, et need kohe kooli lõpetades tööd ja teenistust leiawad. Sellest kaswaski wajadus juhtida algkooli lõpetanud noori kutsekoolidesse, eriti neid, kellel peale üldhariduslikku ainete õppimise ka tegeliku töö jaoks andi ja tahtmist on. Lõheks niisugust tüüpi kooliks on töostuskoolid, mis praegu juba töötawad igas maakonnas.

Kui Läänemaa töostuskool tegewust algas, oli üldine töostuskoolide tüüp teistes maakondades juba välja kujunenud, mille järele ka siin awati kool puu- ja metallitöö osakonnaga. Kool oli kolmeaastase kursusega ja lõpetajad omandasid õppinud töölise kutse kas puu- wõi metallitöö alal. Kooli lõpetajad on wastawalt oma wõimetele leidnud teenistust, kuna meie riik on wajanud ja wajab uute wäärtuste loojaid ning tehniliste teadmistega warustatud töömehi, niihästi linnas kui ka maal.

Läänemaa töostuskooli on senini lõpetanud 7 lendu ja omandanud ühtlasi õppinud töölise kutse puutöö alal 20 ja rauatöö alal 48 õpilast.

Õpilasi on olnud koolis õppeaasta kestel harilikult 40 ümber, neist suurem enamus metalliosakonnas. See igaaastane õpilaste arw püüs 1935.36. õppeaastani. Sellest ajast peale, eriti aga käesolewal aastal, on tung kooli erakordselt suur. On kasutatud ära kõik mahutamiswõimalused ning uusi ruume ja töökohti juure soetades katsutud õppehimulistele wastu tulla, kuid kõiki soowijaid pole siiski wõimalik olnud wastu wõtta. Teatawasti muudeti kool harilikku tüüpi töostuskoolist 4-aastase kursusega töostuslikuks keskkooliks, mis wõimaldab ka peale ameti äraõppimise keskkooli üldhariduse omandada ja pärast kooli lõpetamist minna edasi õppima kõrgematesse õppeasutustesse. Käesolewal õppeaastal on koolis 97 õpilast, neist puutööosakonnas 29 ja metallitööosakonnas 68 õpilast. 19 õpilast nendest on pärit linnast ja 78 õpilast maakonnast.

Nii suure õpilaspere äramahutamiseks niihästi klassidesse kui ka töökoja ruumidesse ja neile kõigile eduka õppimise ja töötamise wõimaluste soetamine nõuab koolilt, eriti aga kooli ülalpidajalt, Lääne maawalitsuselt palju hoolt ja head tahet, kuna ju materjaalsed wõimalused on piiratud.

Et kool ka kehwematele õpilastele oleks kättesaadaw, sellepärast pole Lääne maawalitsus seni õpilastelt õppemaksu wõtnud, waid kehwemaid õpilasi isegi toetanud. Kool asub Lääne maawalitsuse poolt ostetud majades ja omab kinniswara kr. 30.000 eest, wallaswara — sealhulgas ka töökodade masinad ja seadised — kr. 30.300 eest.

Teoreetilisi aineid õpetawad kooli kui ka kohaliku gümnaasiumi õpetajad, kuna praktilise oskuse õpetajateks on puutööosakonnas üks ja metallitööosakonnas kaks instruktorit. Koolijuhataja oli asutamisest kuni 1931. aastani P. Tamm, 1931. a. kuni 1935. a. A. Spuul ja praegu M. Liiwa, endine Põltsamaa töostuskooli juhataja.

Hispaania pealinn langemas

Hispaania kodusõja rindel on mässuliste wäed teinud lühikese puhkuse kümmekond kilomeetrit Madridi wärawatest, et siis wärske jõuga asuda pealinna ründamisele. Samal ajal on Madridi walitsuses tekkinud omawaheline tüli seoses walitsuse kawatsusega põgeneda ühte sadamalinna. Ühwardati ühtteist rewolwritega. Tüli lahenes alles siis, kui walitsus wõttis oma kawa tagasi.

Pildil kindral Mola, kes juhib walitsuswastaste rünnakut pealinnale.

„Draamastuudio“

mängib homme Haapsalus

Homme, kesknädalal peatub „Draamastuudio“ rändteater oma ringreisil Haapsalus, mis puhul gümnaasiumi saalis ettekandele tuleb A. H. Tammsaare 3-waatuslik näidend „Kuningal on külm.“

Etendus algab kell 8 õhtul.

Täna küsime:

Millal saame rahvamaja?

Pöördusime telefonil Haapsalu Seltside Liidu esimehe härra J. Võsu poole.

— Hallo, ma kuulen.

— Härra Võsu, teil oli pühapäeval Seltside Liidu vanematekogu koosolek, mida seal otsustati?

— Meil oli peamiselt arutamisel rahvamaja projekti küsimus. Vanematekogu poolt oli varem antud selleks väiksem summa, millest aga ei piisanud projekti saamiseks healt arhitektilt. Nüüd suurendati summat 350 kroonile. Ka oli varem tehtud vanemate kogu poolt otsus, kuulutada välja võistlus projektide saamiseks. Sellest nüüd loobuti, kuna säärane moodus läinuks liig kalliks. Uue otsuse kohaselt pöördub liidu juhatus nüüd ühe arhitekti — arvatavasti arhitekt Volbergi — poole, kes valmistaks eelprojekti.

— Kuipalju läheb rahvamaja projekt maksma täielikul kujul?

— Umbes teist sedajagu tuleb juure. Kokku siis 700 krooni.

— Ja rahvamaja eelarve . . . ?

— On tehtud 5000 kantmeetrile ja võiks minna maksma koos krundiga 60000 krooni. Aga sellest tuleb juba olemasoleva krundi ja keidrikorra arvel arvata maha 12—15000 krooni.

— Teil oli kavatsus pöörduda delegatsiooniga Vabariigi Valitsuse poole toetuse saamiseks?

— See jääb niikauaks ära, kuni saame projekti. Riigi toetuseta ei julge kuidagi ehitusega alustada. Kui aaksime poole vajalikut summast riigi poolt, mida on ka loota, siis teise poole suudaksime ise kokku panna. Toetuse saamise korral võiksime juba tuleval kevadel ehitusega alustada.

— Ja sügiseks on valmis?

— Ilii ruttu vast täielikult mitte, aga kui õnnestub, siis vähemalt peosaali tahaksime selleks ajaks küll valmis saada.

— Mis veel oli koosoleku päevakorras?

— Liidu 10. a. juubel on 13. detsembril. Seda kavatseme pühitseda aktuse ja näidendiga. Hiljem toimuks ühine koosviibimine.

— Mis veel uudist liidu pool?

— Ei midagi, oleme ju üleni rahvamaja murede sees.

— Vabandage, et tülitasime. Täname!

Meelespidamise-klubi

Inglismaal, Kentis asutati läinud nädalal omapärane klubi „Memory Club“. (Meelespidamise klubi). Selle omapärase klubi ajutajaks oli K. H. Dowers. Klubi liikmeteks on astunud isikud, kes unustanud, mis aastal nad abiellunud, millal peetakse rahwuslised wõistlused ja kes üldse ei pea kuupäewi meeles. Klubi tahab selle eest hoolitseda, et liikmed ei „magaks maha“ tähtsaid sündmusi. See klubi on Inglismaal esimene sellesarnane.

Tuli loitis Läänemaal

Talumaja ja ühiskaupluse ait hävinesid leekides

Möönunud pühapäewal oli Läänemaal kaks suuremat tuleõnnetust. Warahommikul umbes kella 4 ajal süttis seniteadmata põhjusel Ridala piimaühingu ait, mis häwines ühes seesolewa Lääne majandusühingu Ridala harukaupluse kaubaga. Esialgsete kokkuwõtete järele hindab ühiskaupluse ärijuht hukkunud kaupa 3600 kroonile. Tõsises tuleohus oli kaupluse- ja meiereihoone, mis asus allatuule. Õnneks suutis aga kohalik tuletõrje, kellele ruttas abiks ka Haapsalu tuletõrje autoprits, päästa ohusolew maja. Hukkunud kaup oli kindlustatud. Millest tekkis warahommikul tulekahi, on seni selgumata.

Teisel tulekahjul sama päewa õhtul hukkus Wõnnus Rummu külas Liiwa talu omaniku Karl Saare elumaja. Hoonesse põles ka wallaswara ühes wiljatagawaraga. Põlenud maja oli wana õlgkatusega palkehitus.

Tulekahju juures sai wigastada omanik Saar, kes toimetati Lääne maahaiglasse.

Haapsaluana

Sen-Sen'i

vesteline revüü Haapsalust ja haapsalulastest

Egas Haapsalust enesest ega tema rahwast ei saagi suwel kirjutada. Seda peab tegema sügisel ja talwel, siis kui suwised lehed suwitajate näol on „langenud“ ja järele jäänud puhas tüwi — Haapsalu ja haapsalulane.

Ka suwel muidugi hästi teadlik inimene saab haapsalulase suwitajast eraldada. Muidugi mitte kui prowintslast pealinlasest — selleks on haapsalulane liig tsiwiliseerunud (kui mitte ei ületagi patijaksu oma pealinlikkusega?), waid lihtsalt näo järele. Selleks on Haapsalu liiga pisikene, et mitte üksteist tunda. Kui just igamees igameest ei sinata (kas siis isiklikku waenu wõi seltskondliku seisuwahe tõttu) siis elulugu ja tähtsamad perekondlikud sündmused on teada ometi. Seda muidugi mitte uudis-, ega klatšihimust, waid paratamatusest, sest — kuhu see teine inimene oma eraelu peab peitma — kõik on näha nagu peo peal.

Selles on see wäikelinna traagika ja woorus ühes koos. Traagika: et pintsakunõõpki ei saa kaaskodaniku nägemata maha kukkuda ja woorus: et elad alati teiste silma all ja pead end seetõttu korralikult ülal. See teadmine ja tundmine kaswatab paratamatult inimese mina (wahest isegi wastu tahtmist!) ja nii on nüüd kukkunud wälja, et objektiiwne inimene üldse haapsalulase kohta ei saa ütelda halba sõna. Olgu siis kui oled sihilik, kade ja ajad klatšijuttu.

Ei maksa kohe uskuda, et Haapsalus elaksid seega puha täiswerd inglid, igasuguste inimlikkude nõrkusteta ja pisikeste kirekesteta. Ei, seda just mitte! Pealegi kui omatakse nende rahuldamiseks wäikese wentiili — ainult paaritunnilise sõidu näol pealinna.

* * *

Haapsalu „bürgereid“ isiklikult kirjeldada on juba hoopis keerukam ülesanne, kui tõmmata Haapsalule paar üldist iseloomustawat joont. Andku linnapea dr. H. Alwer andeks, aga ilma tema esimainimata saaks kirjutus nagu tagantpoolt ette keeratud.

Ma tõepoolest pole teadlik, kas see härra Alwerile enesele meeldib wõi mitte, et tema nime wõetakse alati suhu, kuid mööda sellest ei pääse seekordki. See oleks juba ilusa traditsiooni tõkkumine, sest, käsi südamele, mina pole oma kesklmise eluea jooksul ajalehtedest lugenud ühtegi Haapsalu kirja, milles mitte poleks mainitud Alweri nime. Pärnust on kirjutatud kirju ilma linnapead mainimata, Narwast samuti (enne wiimaseid aegu muidugi), isegi Wõrust. teistest linnadest rääkimata, kuid — Haapsalust — mitte.

Selles suhtes „õnnelikum“ senini on olnud linnanõunik Pakri. See tuleb panna muidugi tema senise noorusele arwele. Aga kõik tundemärgid Haapsalus näitawad, et tema hakkab käima Alweri (jälle!) jälgedes. Ehitab uut purjekat, ajab linnaasju ja wõidab enesemärkamata juure populaarsust. (Järgneb.)

Vaheluges wist

J. P. Morgan müüb oma maale

John Piermont Morgan on hakanud müüma oma haruldasi kunstiaardeid. Tema kuulsaima maali, itaalia kunstniku Ghirlandajo naisterahwa portree, omandas Henri Ford 560.000 dollari eest. J. P. Morgan on juba 78-aastane, ning ta kawatseb kunstiesemeist saadud rahaga edustada teaduslikke üritusi. Kuna wana rahakuningas hakkab tüürima haua poole, tahab ta enne surma weel midagi hääd korda saata.

Eeskujulik kooliõpilane

Omapärase rekordi on Inglismaal püstitanud kooliõpilane Ralph Hambly, kes elaa Cornwallis. Tema on 9 aastat järgimöödkäinud Pensilw. Councili koolis 2 miili kaugselt, kusjuures selle aja jooksul pole ta weel ühtegi päewa koolist puudunud. Pedagoogiumi nõukogu teatas sellest haridusnõukogu komiteele.

Appi põllumehele!

Toimetajad: agronoomilisel alal maatulunduskonsulendid E. Priks ja H. Luik, aianduse alal aianduskonsulent E. Taska.

Asugem seemnekartuli kaswatamisele!

Kui mujal Eestis põllupidajaile tähtsamoteks tulu- ja rahaallikateks osutuwad piimakarja pidamine, lina ja terawili, siis Läänemaal, eriti rannikul, on suurel määral nende aset täitnud **kartul**. Kartul on randlastele olnud põllukultuuridest pea ainukeseks rahataimeks juba aastaid, on seda ka praegu, ega wist muutu see tulewikuski.

Wiimased ajad näitawad aga, et kartulikaswatamine endisel kujul on **iganenud** ega pole ka niiwörd tasuw ja tulutoow nagu ta seda olema peaks ja olla wöiks. Siin on tarwis ette-wötta, wöib olla, põhjalikku suuna muutmist ja täielikku reformi, ning ümberorienteerumist. Senine wiis, kaswatada kartulaid nii nagu seda kunagi wanasti tehti ja nagu see aegade jooksul on kujunenud ja muutmata jäänud, pole õige ja on iganenud.

Nii tuleks Lääne madalamate muldade peremeestel-kartulikaswatajatel hakata kaswatama **seemnekartuleid**, mis mitmeti tasuwamaks osutuwad. Kuigi wast alul on raske jätta endisi põhimötteid, kus kaswatati tundmatusordilisi sööginartulaid nii enda tarwitamiseks kui ka eksportimiseks, pole ometi raske üleminek kindla sordilisele seemnekartulile. Jälgides praeguseid kui ka endiseid kartuli turuhindu, näeme milline suur wahe on hindades. Pool ja üle selle on seemnekartulid kallimad kõigist teistest meil müüdawatest kartulitest. **See peaks eesmajoones olema küllaldaseks tagant-tõukajaks seemnekartuli kaswatamisele asumisel.**

Tõsi ju on, et raske on, eriti hinna tõttu, puhta sordi muretsemine ja wast teatawaid raskusi teeb ka nende kaswatamine, kuid need takistused ei tohiks kedagi heidutada, ega tõket teha. Wöib olla teeb ka raskusi sordi walik, kuid nüüd mil agronoomiline nõuanne on kõigile wäga kättesaadawaks tehtud, ei saa ka see kõnesse tulla, kuna konsulendid kõige parema meelega annawad kõigeks informatsiooni.

Kui waadelda wiimaste aastate seemnekartulite eksporti hulgaliselt, siis näeme ekspordis pidewat **tõusu**. Meie kartulid on eksperditud paljudesse maadesse, eriti lõunamaadesse, kus meie seemnekartul on leidnud tunnustuse, nii oma wäärtuse kui ka — lõunariikides — wastupidawuse tõttu ja nõudmine meie kartulite järele on järjest suurenemas, mis omakorda ainult kasuks tuleb meile — seemnekartuli kaswatajatele-müüjatele.

Kõik need asjolud sunniwad meid tõsiselt ja põhjalikult mõtlema kartuli-kaswatamise ümber korrastamisele: **asugem seemnekartuli kaswatamisele!**

H. Luik.

Teie küsite — meie vastame:

Küsimus: Kas on kohustatud tamm kasutaja awama mesiwärniwaid heinaajal, et seega alandada jões weepinda?

Lugeja Paliwerest.

Wastus: Paisude weepinna alandamist wöib kohtu korras nõuda niiwörd, kuiwörd hein on kaswanud, neli nädalat enne ja neli nädalat pärast jaanipäewa.

Küsimus: Kust ja kuidas saada seemnekartuleid ja milliseid sorte kaswatada?

Lug. K. Noarootsist.

Wastus: Seemnekartuleid saab osta Kartuli kaswatajate Ühingu kaudu ja ka seemnekartuli kaswatajatelt-talupidajatelt, kuid sellejuures peetagu silmas, et kartul oleks tunnustatud seemnepõllult. Missugust sorti aga walida ja milliseid muid nõudeid kaswatamisel silmas pidada, selle kohta annawad ligemaid ja täpsamaid seletusi maatulunduskonsulendid.

Naeruread

Asjatundja

Jutuaineks on naised.

— Naised talupad hulga rohkem walu kui mehed, lausub keegi otsustawalt.

— Olete siis arst, et teate? küsitakse.

— Ei — saapawabrikant.

Sõna on küla-kirjasaatjail:

Meie külad

Haeska

Seekord kõneleme Haeskast. Haeska asub Matsalu lahe põhjarannikul, piiratult kolmest küljest metsaga. Seega moodustab küla omaette terwiku, olles looduslikult teistest küladest eraldatud.

Haeska inimest wöib tunda tema erinewast murrakust, mis pärit on ajast, mil eestlasel keelatud oli ühest mõisast teise kolida wöi teise mõisa inimestega läbi käia. Haeskas tarwitatakse nimelt ä-d ja e-d erakorralisele rohkelt. Olgu iseloomustamiseks üks lause: „Ei elusamat ehka ma, kui Haeska küläs elädä."

Nagu öeldud, moodustab Haeska küla omaette terwiku. Midagi ei waja tawaline Haeska elanik wäljaspoolt. Siin on kauplus, kust saab kõike wajalikku, alates sukanõelast ja lõpetades „wabariigi walgega". Samuti on siin seltse, kes tihti pidusid korraldawad. Jahude eest hoolitseb jällegi Pärdi wana oma tubli tuulikuga ning kala püüawad Haeska mehed samuti ise.

Haritumaid mehi Haeskas on kindlasti Andruse talu perepoeg J. Weide, kes paar aastat käis isegi ülikoolis arstiteadust õppimas. Praegu on tubli kalur ja elutseb kodutalus.

Isa halb eeskuju

Mõõganeelaja perekonnas ütleb naine oma mehele: „See on ju otse kuulmatu! Just sel filmapilgul pead sa harjutama, kui ma tahan lapsele õpetada, et nuga ei panda mitte suhu."

Suurem keelemees Haeskas on Kruusimäe parun (oma antud tiitel), es joobnudpäi mõistab kõik keeled, olgu see Hiina wöi Itaalia. Omastkohest suhli naljamees.

P. Fliis on jällegi puhastwerd agent ja omawalitsustegelane, olles Martna wollawolikogu liige ja tuletõrje Haeska jsk. peamees.

Haeska kooli juhib agarasti pr. Oldekop. Energiline proua wõtab osa ka seltskonnatööst.

Hr. Tober — Haeska seltsielu rajaja — kaupleb Jisopi kauplises ja annab paraja kaaluga kõike, mida haeskallased wajawad.

Kaks wägewat meest Haeskas on weel Karungi Willem ja Kõrtsu-Aadu Juhan, kes terwe küla wiljad ära masindawad. Omawahel on aga wõistlus kibe.

Meeste riietuse eest kannab hoolt rätsepmeister Reinut, kuna naistelrõiwaid wõlmistawad Mäe-Jaagu ja Kõrtsu-Aadu preilid.

Haeskas leidub weel paljugi igasuguseid ametmehi, kuid kuna tahtsin siitkandi inimestele weel mõne sõna hoiatuseks öelda, siis nendest tulewikus.

Aga, mis mul wäga südamel seisab, on see, et siin ela kui mõnes Saksa asunduses. Ei kuule ühtki eesti nime, waid aina saksapäraseid. Näidake, Haeska inimesed, et olete tublid isamaalased, kes end ei ehi wõõraste sulgedega. Warsti tuleb aeg, kus wõõrapärase nimega eestlast peetakse ka wõõra rahwuse liikmeks. Sellepärast armsad Haeska isad ja emad, pojad ning tütred: praegu on wiimane aeg esitada soowiawaldus nime eestipäraseks muutmiseks.

—pik.

Häid raadioaparaate saab Rootsist

Näib, et rootsi wabrikud ainult kõige paremat kaupa wälja saadawad. Nii on ammu teada, et rootsi wiilid, noad, saed, pöitlid ja muud lõikeriistad on kõige paremad. Samuti ei leia rootsi lihamasinad, kruwiwõtmed (Bahco) õmblusmasinad j. m. teisi, mis nendega wastupidawusega ja headusega wõitsid wõistelda. Wöi wõtame lihtsa rootsi liiwapaberi ehk puukruwid, siis on ka need nii head, et puussepad ainult neid nõuawad.

Sellest wöib järeldada, et kui kusagilt peab tulema wäga häid raadiowastuwõtjaid, siis nimelt Rootsist. Rootsi raadiole on tehtud wähe reklaami. Wäga harwa leidub ajalehes lause: „Rootsi raadio „Centrum" on wõluwalt ilusa häälega" ja see on kõik, kuid waatamata sellele wähesele reklaamile, leiawad aparaadid ostjaid, sest peale ilusa hääle, on need warustatud wäga wastupidawate lampidega, mis pealegi wõtawad wähem woolu.

„Centrum" raadiod on wälismail nii hääs kuulsuses, et isegi Abessiinia keiser, paawst Pius XI, kuningad Gustaw V, Leopold III, printsid Gustaw Adolf, Eugen ja Oscar Bernadotte, Constantin Karadja, professor John Sibelius Helsingis, Leo Blech Berliinis, ilmakuulus heliloojа P. Mascagni ja wäga palju teisi kuulsaid mehi on „Centrum" raadio omanikud.

Kodumaal on insener Jaaksoni elektrotehnika tehas Tallinnas sarnane, mis ka oma raadiodest („Põllumees", „Wallawanem", „Kratt" ja „Admiral") peagegu ilma reklaamita lahti saab. Selle edu saladus: Need aparaadid wõistlewad kodumaa parimatega, kuid on hinnalt odawamad.

Rootsi ja ins. Jaaksoni raadiowastuwõtjaid esindab

E. Palias, Haapsalus, Karja 10.

Peale selle wöib sealt saada wäga odawaid patarei-rahwawastuwõtjaid: 1-lambiline Kr. 30.—, 2-lambiline Kr, 65. — 3-lambiline Kr. 70.— kuni 75.—

1 ja 2 lambilised wõtawad nii wähe woolu, et jätkub kõige wäiksemast (24 amp. t.) akust.

1 lambilisi kuulatakse peatelefonidega, kõiki teisi waljuhääldajas.

Rootsi õmblusmasinate esindus.

Raadio

Teisipäev, 27. oktoober

7.00 Äratusmäng. 7.05 Wõimlemine. 7.20 Hommikkontsert heliplaatidelt. 8.10 — 8.30 Hommikpalwus Jaani kirikust. õp. H. Karm. 17.45 Heliplaate ja reklaami. 18.00 Lastetund. 18.30 Soome keele tund — R. Janno (ülekanne Tartust). 19.00 Kergesisulist hispaania muusikat. (Heliplaadid). 19.30 Päewauudiseid. 20.00 Ajanäitaja-õiendus ja ilmateade. 20.05 „Kuulsaid hääli" (Heliplaadid). Täna laulab tenor Ernico Caruso. 20.30 dr. O. Loorits: Suguelu ja mütoloogia. (Ülekanne Tartust). 21.00 Esperantokeeline nädalakroonika. 21.10 Meisafarwe muusikat. Esineb kwartett A. Kõhelik, N. Schneider, E. Adamson ja E. Jürgen. 21.30 advokaat L. Kahkra: Omawalitsused omariikluse alusmüürina. 22.00 Riigi ringhäälingu orkestri kontsert. Juhatab Fr. Nikolai. 22.55 Päewauudiseid.

Kolmapäev, 28. oktoober

7.00 Äratusmäng. 7.05 Wõimlemine. 7.20 Hommikkontsert heliplaatidelt. 8.10—8.30 Hommikpalwus Jaani kirikust. Õp. T. Tallmeister. 17.45 Heliplaate ja reklaami. 18.00 Praktiline muusika õppetund — Riho Päts. 18.30 Eesti soololaule. Esitab tenor Aleksander Tamm. 18.50 Põllutöökoja maanoorte eriteadja agr. E. Nugis: Maanoorte ringide talwisest tegewusest. 19.20 Kümme minutit harmoonikat. (Heliplaadid). 19.30 Päewauudiseid. 20.00 Ajanäitaja-õiendus ja ilmateade. 20.05 Tshehhoslowakkia wabariigi aastapäewa aktuse ülekanne „Estonia" kontsertsaalist. Lõpuks tantsumuusikat heliplaatidelt. 22.55 Päewauudiseid.

Neljapäev, 29. oktoober

7.00 Äratusmäng. 7.05 Wõimlemine. 7.20 Hommikkontsert heliplaatidelt. 8.10 — 8.30 Hommikpalwus Jaani kirikust. piisk. wikaar praost H. Kubu. 17.45 Heliplaate ja reklaami. 18.00 Mitmesuguseid tantse mitmesuguselt maalt. (Heliplaadid). 18.30 Prantsuse keele tund — Kallista Kann. 19.00 Jazzmuusikat kahel klaweril. Esitawad Fr. Weebel ja K. Paulson. 19.30 Päewauudiseid. 20.00 Ajanäitaja-õiendus ja ilmateade. 20.05 Edward Griegi soololaule. Esitab sopran Marta Runge-Arder. 20.25 Pool tundi perenaistele. Naisliidu kodumajanduslik sekretär Alma Imakaewu: Puhtuse ja korra loomine kodus. 20.55 Nimede eestistamise weerandtund. Perekonnaseisuametnik E. Rajandi: Tähelepanekuid nimede eestistamisel. 21.10 Riigi ringhäälingu orkestri kontsert. Juhatab Fr. Nikolai. 21.10 Reportaaži Narwa linna waatamiswäärsusist. (Heliplaadid). 22.55 Päewauudiseid.

Korteripakkumised

Kuulutused hinnaga 1 kr. terve kuu eest.

2 tuba ja köök omaette majas, Koidula t. nr. 28, välja üürida üksikule ehk lasteta abielupaarile. Küsida Koidula t. nr. 8. 13 11

Toad talveks odavalt välja üürida Linda tn. 9. 20 11

1 möbleeritud **tuba** eraldi sissekäiguga väljaüürida Posti tän. 23. 24 11

Väikseid **kortereid** ja möbleeritud **tube** üüritakse Lembitu 16. 24 11

1 **tuba** välja üürida elektri ja küttega. Kalda 29. 27 11

Üks ehk kaks **tuba** väljaüürida Kalda 43. 27 11

Kaupluseruumid, vana sissetöötatud ärikoht ühes elukorteriga Risti alevikus 1. jaanuarist 1937. a. välja anda. Võib ka osanik olla, kes vastutavaks müüjaks jääb. Teat. saab Kreutzwaldi 10—1. 27 11

Kirjanduse sõpradele!

Käesolevaga teatame, et k/ü. „Noor Eesti" on avanud meie juures

täieliku ilukirjanduslao

Koolidele ja raamatukogudele hinnaalandus.

K/m Vennad Tamverk
Haapsalus. Karja t. 5.

Olen tagasi jõudnud

Dr. K. Sööt

Kõnet. kella 9—11 ja 16—17.
Posti tän. nr. 1, telef. 158.

Uus moodne Studebacker

tõldauto L 136

ja teised tõldautod alati sõiduvalmis — kiire ja mugav liiklemiseks. Sõiduhind kokkuleppel (odav). Haapsalus, Posti tän. 37-a, **tel. 132.**

Kiirelt ja mugavalt sõidate moodsas

luksus taksoautos L—135.

Väljakutse telefon kodus, Haapsalu 54. Hinnad endiselt odavad. Omanik juht L. Ruuval.

Haapsalus müüa

tõldauto

firma Chevrolet 1928. aasta mudel neljaratta piduriga, nelja uksega. Paremas sõidukorras, odava hinnaga. H. Loorens Haapsalus, Posti t. 37-a., telef. 132.

Kaotatud

vankri patetentvõti. Ausat leidjat palutakse teatada Endla tn. 31, A. Niit.

Miks

tellib iga hiidlane omale „Hiiu Teataja"?

Seepärast, et „Hiiu Teataja" on Hiiumaa häälekandja ja et ta wõitleb hiidlaste huwide eest.

Seepärast, et ees seisawad pikad talweõhtud ja et nendel teie paremaks lugemiswaraks on oma ajaleht.

Seepärast, et olla kursis kõikide sündmustega oma maakonnas, aga ka tähtsamate sündmustega kodu- ja wälismail.

Tellige kohe „Hiiu Teataja" — tellimisi wõtawad wastu kõik postkontorid, meie tellimiswastuwõtjad ja talitus Sunremõisas.

Vana kurami

müügid ja ostud

Kuulut. hinnaga 25 s. 2 korda. (Selle alla ei kuulu majade ega kinnisvara müügi kuulut.)

Ostan igasugu pruugitud asju. Müüa rätsepa õmblusmasin „Singer" Posti tn. 36-b.

Juhuslikult odavasti müüa korras **võrk-raadioaparaat**. Näha Vennad Tamverki äris, Karja 5.

Müüa ühe- ja kolmelambiline **patarei vastuvõtja**. Hind 25 ja 70 kr. Järelmaks võimalik. Tallinna mnt. 29.

Raudtee ääres alevikus

maja müüa

sissetöötatud äridega. Sissetulek (üür) kuus 100 kr., võib ka vahetada maja vastu Haapsalus. Teateid saab Kreutzwaldi 10—1.

Läänemaa töösturid ja kaupmehed!

Käesoleva kuu lõpul ilmub meie kirjastusel

Haapsalu kalender 1937

29. aastakäik.

Ligi 30 aastase korrapärase ilmumisega on see kalender rohkem turtud ja levinenud trükitoode Haapsalus ja Läänemaal ja seetõttu ei tohiks kahelda ükski tööstur ega ärimees selles avaldatud reklaamkuulutuse tõhususes. Kindlasti tasub see kulud mitmekordselt.

Kuulutuste hinnad:
1/1 lhk. — Kr. 10.— 1/2 lhk. — Kr. 6.—
Kuulutusi võtame vastu kuni 20. okt. s.a.

K/m. Vennad Tamverk Haapsalus
Karja t. 5, tel. 9.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S

„OMA"

Juhatus: Tartus, Riia tän. 41. Kõnetr. 3-44.

tule-, elu-, invaliidsuse-, murdvarguse-, klaasi-, koduloomade- ja rahekindlustused.

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdades.

Tegewtoimetaja Heino Jõe.
Wastutawtoimetaja: Boris Trall.
Wäljaandja: Ella Tamwerk.
F-a P. Tamwerk'i trükk Haapsalus